

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені Г. С. СКОВОРОДИ

Український мовно-літературний факультет імені Г. Ф. Квітки-Основ'яненка
Кафедра зарубіжної літератури та слов'янських мов
імені професора Михайла Гетманця

**АРГУМЕНТИ СУЧАСНОЇ ФІЛОЛОГІЇ.
ОБРАЗ ЖІНКИ: «ЖІНОЧЕ»,
«ФЕМІНІСТСЬКЕ», «ФЕМІННЕ»**

**Матеріали
другої Міжнародної наукової конференції**

(7-8 квітня 2022 року)

Харків – 2022

УДК 80
А 79

Організатори конференції – кафедра зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця, ХНПУ імені Г.С. Сковороди

Голова оргкомітету конференції – д. пед. н., проф., чл.-кор. НАПН України, ректор **Бойчук Юрій Дмитрович** (Україна)

Заступник голови – д. філос. н., проф., проректор з наукової, інноваційної та міжнародної діяльності **Бережна Світлана Вікторівна** (Україна)

Науковий керівник конференц-проєкту – д. філол. н., проф., завідувачка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця **Криворучко Світлана Костянтинівна** (Україна)

Члени оргкомітету:

К.Ю. Голобородько – декан українського мовно-літературного факультету імені Г.Ф. Квітки-Основ'яненка, доктор філологічних наук, професор (Україна);

І.І. Костікова – докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри теорії і практики англійської мови (Україна);

О.В. Радчук – докторка філологічних наук, доцентка, професорка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

О.О. Скоробогатова – докторка філологічних наук, доцентка, професорка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

І.І. Степанченко – доктор філологічних наук, професор, професор кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

О.І. Артюх – кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

А.Г. Козлова – кандидатка філологічних наук, доцентка, доцентка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

І.В. Разуменко – кандидатка філологічних наук, професорка, професорка кафедри зарубіжної літератури та слов'янських мов імені професора Михайла Гетманця (Україна);

Т.І. Тищенко – кандидатка філологічних наук, професорка, професорка кафедри української і зарубіжної літератури та журналістики імені професора Леоніда Ушкалова (Україна);

Н.В. Тучина – кандидатка педагогічних наук, професорка, завідувачка кафедри англійської філології (Україна);

П. Рогальський – доктор філософії, докторант Університету Марії Кюрі-Склодовської Люблін (Польща);

М.Й. Рохас-Багамон – доктор філософії Університету Сурколомбіана (Колумбія);

Клодожіл Фабіано Рібейро душ Сантуш – кандидат технічних наук, професор математичної освіти, дослідник культурологічних аспектів математики (етноматематики) та ІКТ у математичній освіті на кафедрі математики MID-WEST STATE UNIVERSITY – UNICENTRO (Бразилія);

Гонсалвес Даві Сільва – доктор філософії з перекладознавства, професор кафедри мов та літератури UNICENTRO (Державний університет Середнього Заходу), (Бразилія);

Секретарі: О.О. Атанова, Л.О. Корнієнко, В.В. Четверик

Аргументи сучасної філології. Образ жінки: «жіноче», «феміністське», «фемінне».

Матеріали Міжнародної наукової конференції (7-8 квітня 2022 року). Харків. ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2022. 331 с.

Рекомендовано до друку редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 3 від 16.03.2022).

Матеріали конференції висвітлюють осмислення «образу Жінки» з точки зору ментальності спільноти в художніх творах, публіцистиці, на телебаченні, в Інтернеті та у реальному спілкуванні. Літературознавча та лінгвістична інтерпретації встановлюють

співвідношення «соціалізації» та «умовності» в жіночих образах, що репрезентує архетипи та стереотипи. Це розкриває процеси ідеології та ментальності як патріархальної (біархальної) феміністичної у мові, педагогіці, та літературі. У межах конференції проведено **круглий стіл «Війна 2022: “тут” і “зараз”**», який присвячено жахливим історичним реаліям, що переживають українці / харків'яни, та відстороненим «поглядам» іноземців здалека.

Для науковців, викладачів, докторантів, аспірантів, студентів гуманітарних закладів вищої освіти та вчителів загальноосвітніх шкіл.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди

Матвєєва О. О. ІДЕЯ ЖІНОЧОЇ ЕМАНСИПАЦІЇ У ТВОРЧОСТІ ПАНАСА МИРНОГО (НА МАТЕРІАЛІ ТВОРІВ «СКОЛИХНУВ», «РОДИНА БОРОДАЇВ – ГОЛОВИХА –УЧИТЕЛЬКА»)	201
Мачек В. П. ФЕМІНАТИВНА СИСТЕМА УКРАЇНСЬКОЇ ТА СЛОВАЦЬКОЇ МОВ У ЗІСТАВНОМУ ВИСВІТЛЕННІ	206
Менсітов І. І. ТИПИ СТОСУНКІВ КОЗАКІВ ІЗ ЖІНКАМИ (НА ПРИКЛАДІ РОМАНУ У ВІРШАХ «МАРУСЯ ЧУРАЙ» Л. КОСТЕНКО)	212
Ніколаєнко К. І. У ТЕНЕТАХ ПОТРІЙНОГО ТЕАТРУ: ОБРАЗ АКТОРКИ В РОМАНІ ДЖОНА ЛЕ КАРРЕ «МАЛЕНЬКА БАРАБАНИЦІЯ»	217
Остропальченко Ю. В. ФЕМІНІСТСЬКИЙ КОНТЕКСТ П'ЄСИ ВЕНДІ ВАССЕРШТАЙН “UNCOMMON WOMEN AND OTHERS”	222
Патріарх В. О. ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ТЕРМІНА <i>ФЕМІНІТИВ</i> У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ МОВОЗНАВСТВІ	227
Піддубна Н. В. ОМОВЛЕННЯ ОБРАЗУ ЖІНКИ В ПОЕЗІЇ ІРИНИ ЖИЛЕНКО	232
Прушковська І. В. ТУРЕЦЬКА ДРАМАТУРГІЯ НАВКОЛО «ПАТРІ» / «БІ» АРХАТУ	237
Radchuk O. V. THE FEMINIST NATURE OF THE WORKS OF M. ATWOOD (BASED ON THE NOVEL “THE HANDMAID’S TALE”)	242
Rogalski Paweł OBRAZ KOBIETY ZE WSCHODU W NARRACJACH PODRÓŻNICZYCH TOMASZA GRZYWACZEWSKIEGO I WOJCIECHA JAGIELSKIEGO	247
Рогожа А. О. ЗОБРАЖЕННЯ «ЖІНОЧОГО» КОНЦЕПТУ У РОМАНІ Д. Г. ЛОУРЕНСА «ЗГУБЛЕНА ДІВЧИНА»	254
Романова Н. В. НІМЕЦЬКІ МУДРОСЛОВИ ПРО ЖІНКУ	259
Румянцева-Лахтіна О. О. ЗАХИСТ БІАРХАТНОЇ РОДИНИ ЯК ПРОЄКЦІЯ ЗАХИСТУ КРАЇНИ ВІД ВОРОГА В РОМАНІ ПОКОЛІНЬ С. ЖАДАНА «ІНТЕРНАТ»	261
Скидан М. С., Скидан Я. А. ТЕНДЕНЦІЇ ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОТОЛЕРАНТНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	270
Скоробогатова О. О. АВТОРКА РОМАНУ «МІДЛМАРЧ» ДЖОРДЖ ЕЛІОТ І «ОБРАЗ АВТОРА» ЯК ХУДОЖНЯ ІНСТАНЦІЯ ТВОРУ (ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ)	275

- Oleshko, S., Bila, O. (2016). *Istorychnyi rakurs uyavlen pro zhinku v rizni epokhy* [Historical ideas about female in different ages]. *Naukova zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiya». Seriya «Hendeni doslidzhennya»*, 2, P. 141-147 [in Ukrainian].
- Skrzhyn'ska, M. (2007). *Zhinky antychnoho Bospora* [Woman of the ancient Bosphorus]. *Жінки античного Боспора. Ukraina v Tsentral'no-Skhidniy Evropi*, 7. P. 13-43 [in Ukrainian].
- Sobol', O. (2012). *Suspil'no-politychne stanovysche zhinky v epokhu evropeis'koho Serednjovichchya* [Social-political position of woman in the epoch of the European Middle ages]. *Visnyk L'vivs'koho universytetu. Seriya filosof's'ki nauky*, 15, P. 112-119 [in Ukrainian].

**ЗАХИСТ БІАРХАТНОЇ РОДИНИ ЯК ПРОЄКЦІЯ
ЗАХИСТУ КРАЇНИ ВІД ВОРОГА В РОМАНІ
ПОКОЛІНЬ С. ЖАДАНА «ІНТЕРНАТ»**

Румянцева-Лактіна О. О. (Харків, Україна)

<https://orcid.org/0000-0001-7588-3395>

<https://doi.org/10.5281/zenodo.6454583>

Abstract

The author of the theses explores the genre and style features of S. Zhadan's novel "Boarding School": the tragedy of the plot, the loneliness of the hero, the world of his own and other people's space. An important factor, according to the author of the novel, is the choice (or lack thereof) in extreme conditions, in the beginning of the war: confusion, uncertainty of the average person who fell into the whirlpool of political events and found himself on the brink of war in the early XXI century. The hero Pasha does not realize who he is and how he found himself on the verge of such an existence, on the verge of family disintegration and the destruction of the country, and whether he, an indifferent weakling, will be able to come together and save his family?

The novel depicts a biarhatic family: the protagonist and his twin sister live with their father. The woman in this family is focused on earning, so she is unable to

save the family and sends her minor son to a boarding school, which confirms that the biarhatic (egalitarian) type of family is in fact a triumph of matriarchy.

Against the background of the beginning of hostilities in Donbass in 2014, the main character-introvert has to take responsibility and decide who he is. Is he out of politics, is he aware of the consequences of a senseless war for the country, will he be able to take responsibility for his family and take his underage nephew out of the occupied boarding school?

In addition, the author of the thesis made an attempt to outline the genre and style features of the novel "Boarding School" as a modern postmodern novel of generations.

Keywords: family novel, novel of generations, one's own and foreign space, biarhatic family, matriarchy.

Роман «Інтернат» – це роман С. Жадана про сучасність і про війну. «Насамперед, це оптика війни з точки зору цивільного, мирного населення. Спроба показати цю війну очима не військових, не журналістів, не політиків, а саме пересічних українців, які знаходяться на лінії фронту. Про їхній вибір і відсутність у них вибору, про їхню позицію і відсутність у них цієї позиції, необхідність брати на себе відповідальність і відсутність звички брати на себе відповідальність. Весь цей комплекс дуже складних і болючих питань, які багатьох непокоять і турбують» (Kurishko, 2017).

Чи можемо ми назвати роман «Інтернат» сімейним романом нашого часу, а якщо ще точніше, то сучасним романом поколінь? На нашу думку, так, бо на тлі руйнування країни постає вирішення проблеми об'єднання зруйнованої родини. У романі зображено біархатну родину: сестра головного героя Паші – провідниця, яка розлучилася із чоловіком і думає лише про те, як заробити якомога більше грошей, щоб прогодувати сина, підтримати батька. Жінка дуже рідко з'являється вдома. Виховання сина-підлітка вона довірила спеціалістам інтернату.

Подружжя біархатної (лат. "bi" – два, "arche" – зверхність) сім'ї орієнтується на спільне примноження сімейного добробуту і спільні цінності,

високий рівень свободи в особистісній самореалізації. Крім того, подружні стосунки ґрунтуються на справедливому розподілі влади та обов'язків, встановленні психологічної солідарності між обома партнерами. Супротивники біархатної сім'ї стверджують, що егалітарні відносини призводять до непомірної нестриманості, самовпевненості, недбалого ставлення партнерів один до одного. На їх погляд, наслідком нерівноправного становища жінок у сім'ї є непорозуміння через дрібниці, недостатнє засвоєння дітьми цінностей, норм і моралі суспільства. Усе це породжує такі соціальні наслідки, як самотність, неспроможність людини створити або зберегти сім'ю. Тому біархатний (егалітарний) тип сім'ї насправді є тріумфом матріархату, що виступає її головною рушійною силою (Chernyakhivs'ka, 2014, p. 93).

Герой роману Паша – байдужий до всього інтелігент тридцяти п'яти років, учитель української мови, який створив для себе «кокон» і живе в ньому. Паші байдуже, що в оселі старі меблі, байдуже, що відбувається у світі. Він взагалі не дивиться телевізор – така його життєва позиція. Він давно не бачив свого племінника, останнім часом усе рідше в їхній хаті з'являється сестра – йому й це все байдуже.

Як у будь-якому сімейному романі, а точніше у романі поколінь, герой поділяє простір на «свій» і «чужий». Простір будинку для Паші «свій»: «Паша любив їхній будинок, жив тут ціле своє життя, збирався жити далі. Його побудували німецькі полонені, відразу після війни. Була це доволі простора будівля на дві родини. Паша обходить будинок, розмкнутою стежкою пробирається між дерева» (Zhadan, 2017, p. 9). За кордонами сімейного кола Паші некомфортно, бо там усі чужі. Отже, простір будинку дуже важливий для героя. У романі наявна реалізація ставлення головного героя до оточення через призму опозиції «дім – поза домом», «комфортний простір – некомфортний простір».

Та в романі мова йде не про виродження, а про руйнування сімейних орієнтирів: Паша не спромігся на щирі стосунки з Мариною, а його сестра Женя

розлучилася з чоловіком та віддала сина до інтернату, не замислюючись над тим, що може втратити сина назавжди.

Складається враження, наче зв'язок між членами родини обірвався вже настільки давно, що тепер вже немає жодного сенсу його відновлювати. Надто багато зусиль доведеться докласти. Надто складне це завдання. Пашина сім'я, наче стара пошматована ковдра, окремі частини котрої ще можна якось зшити до купи, позалатувавши дірки, але легше просто викинути на смітник (Kharchuk, 2017). Своєю старечею активністю батько підштовхнув Пашу до рішучих дій: примусив їхати за племінником, і Паша погодився. Потрапивши в екстремальні умови, він починає розуміти, що байдужим бути не вийде. Уперше він ухвалює по-чоловічому правильне рішення: їхати через лінію фронту до інтернату, де знаходиться племінник.

У світі чужих шкаралупа героя тріснула. Дивлячись на безпомічних птахів під дахом вокзалу, Паша усвідомлює, що люди повинні бути відповідальними за все, що діється довкола: і за птахів, які можуть згоріти разом із покинутим вокзалом, і за розстріляних псів, а йому, у першу чергу, треба подбати про племінника, узявши на себе роль голови своєї біархатної родини. «Паші відразу ж стає незатишно, стоїть під прискіпливими пташиними поглядами, дивується – скільки їх туди набилось, як вони помістилися всі туди, думає – а коли щось станеться з вокзалом? Якщо згорить вокзал? Тоді що? Куди їм? Де ховатися? Раптом стає їх так шкода, і малого стає шкода – якого чорта він сидить в цьому інтернаті, давно час забрати його додому, якщо його мама – ідіотка, то що – вони зі старим не зможуть за ним дивитися? Зможуть, ясно що зможуть, давно слід було це зробити, особливо зважаючи на його стан, завжди відкладаю все на потім, завжди не вистачає часу на найважливіше, на найголовніше, завжди від усього ухиляюсь, відходжу в бік, не маю сміливості говорити, що думаю, і думати, що хочу, коли це все вже закінчиться? – Питає Паша сам себе. (Zhadan, 2017, р. 61). І він бере на себе відповідальність і проривається крізь лінію фронту до інтернату, щоб забрати звідти племінника Сашка й повернути хлопця додому.

Яким же є Паша, герой роману, і яким він хотів би бути? На нашу думку, образ героя поступово еволюціонує. Забравши племінника з інтернату, Паша знову потрапляє на вже окупований вокзал і впевнено йде до комендатури загарбників, вимагаючи, щоб ті, у першу чергу, нагодували жінок і дітей, а потім організували автобуси для евакуації. Він уже не байдужий, він розуміє, що в його дім прийшла війна й важко буде всім. Та коли Паша бачить серед окупантів свого учня-невдахи, то ним оволодіває обурення: «Як же так? – Думає Паша, розглядаючи темний натовп перед собою. – Як же так сталось? Як я не помітив, що мої учні тепер воюють проти мене? Як я це пропустив?» (Zhadan, 2017, p. 254).

Паша усвідомлює, що його байдужість, як і байдужість багатьох подібних пересічних громадян зіграла із ними злий жарт: люди втрачають країну, втрачають родини під дулами автоматів на тлі кривавої війни.

В останній главі роману автор змінює наратора: розповідь починається від імені Сані, Пашиного племінника. Саня ніколи не сумнівався, на чиєму він боці і який прапор повинен майоріти над спорудами його країни. Він часто сперечався з дядьком щодо того, що бути байдужим і поза політикою не вийде. Саня жодної секунди не сумнівався в тому, що Паша приїде його забрати, він знає, що його дядько – добрий, розумний та інтелігентний, хоча реципієнт увесь час спостерігає за невпевненим у собі інтелігентом-слабаком, але Паша доводить не лише малому, а й перш за все собі, що здатен нікого й нічого не боятися, що вже ніколи не зможе бути байдужим. Паша переміг себе і навіть став «антисобою»: із байдужого бюджетника перетворився на героя. Недарма Саня постійно повторює, що не може зрозуміти, як Пашу й досі не розстріляли.

Короткотривалий термін – три дні дороги до інтернату й назад додому під обстрілами ворожих снарядів – не зруйнували особистість Паші, а навпаки, загартували, адже він усвідомив, що повинен бути провідником, вчителем, бо відповідає за духовне й моральне виховання учнів, розуміє, що він патріот, бо станція для нього «наша», а над нашою станцією повинен бути український державний прапор. І, врешті-решт, Паша – голова своєї неповної родини. Він

повинен бути відповідальним за старого батька, заклопотану заробітками сестру й малого племінника й урятувати свій простір, свою родину, яка є для нього проєкцією рятування країни від зовнішнього ворога.

Американська дослідниця Ї-Лінг Ру, визначаючи роман поколінь як субжанр сімейного роману, наголошує на тому, що, використовуючи усталену форму, сімейний роман надає нову енергію цьому літературному жанру, уводячи нові ідеї, виробляючи різні підходи стосовно старих проблем, використовуючи інноваційні техніки (Ru Yi-ing, 1992, p. 165). Саме така нова перспектива окреслена автором роману «Інтернат»: малий Саня, представник наймолодшого покоління, вихований в інтернаті, не збирається здаватися. Він уже дорослий, відповідальний. Саню не приваблюють пахощі простирадл у рідному домі, тому особливо виразною є метафора наприкінці роману щодо малого щеняти, якого підбирає Саня й ховає за пазуху. Автор наголошує на тому, що це щеня обов'язково виживе й підросте, бо має сильну волю до життя, а коли виросте, то всіх порве – за волю, за ідею, за країну.

References

- Chernyakhivs'ka, V. (2014). Hender v orhanizatsiyi derzhavnoho upravlinnya demokratychnykh suspil'stv. [Gender in the organization of public administration of democratic societies]. Visnyk KNU im. T. Shevchenka. Derzhavne upravlinnya. Vyp № 1. P. 91–94 [in Ukrainian].
- Kharchuk, O. (2017). Ohlyad romanu Serhiya Zhadana «Internat». [Review of Serhiy Zhadan's novel "Boarding School"]. Druh chytacha. Vseokhopnyy literaturnyy portal. Retrieved from https://vsiknygy.net.ua/shcho_pochytaty/50598/ [in Ukrainian].
- Kurishko, D. (2017). Zhadan pro "Internat": pryvodyachy viynu v dim, ty ryzykuyesh vtratytu bahato. [I long for "Boarding School": by bringing war to your home, you risk losing a lot]. BBC News Ukrayina. Retrieved from <https://www.bbc.com/ukrainian/features-42185504> [in Ukrainian].
- Zhadan, S. (2017). Internat [Tekst]: roman. [Boarding school [Text]: novel]. Chernivtsi: Meridian Czernowitz. [in Ukrainian].
- Yi-Ling, Ru. (1992). The family Novel. Toward a generic definition. Peter Lang Publishing Inc. New York. 215 p.